

Spis treści

PODZIĘKOWANIA	9
I. WSTĘP I CEL BADAŃ	13
1.1. Wprowadzenie	13
1.2. Cel badań	15
1.3. Metody badawcze	16
1.4. Konstrukcja pracy	17
II. STAN BADAŃ	23
II.1. Wokół definicji krajobrazu terapeutycznego	23
II.2. Badania relacji między krajobrazem a leczeniem chorób duszy — odniesienia do historii psychiatrii	25
II.3. Badania historycznych szpitali psychiatrycznych i ich ogrodów	30
III. KRAJOBRAZ ZESPOŁU SZPITALA IDEALNEGO, CZYLI OD AZYLU DLA OBŁĄKANYCH DO SZPITALA PAWILONOWEGO	37
III. 1. Czasy najdawniejsze	37
III.2. Romantyczna wizja Johanna Christiana Reila — przełom XVIII i XIX w.	47
III.3. Terapia moralna (moral therapy) i kwakerskie zakłady angielskie — Retreat i Long Fox Manor (Brislington House) u progu XIX w	49
III.4. Jean-Etienne Dominique Esquirol i odnowiony Maison de Charenton	57
III.5. Joseph Guislain i jego Instytut w Gandawie	62
III.6. Langermann i Jacobi, czyli nowe instytucje w starych murach (Siegburg, Sonnenstein)	65
III.7. Christian Friedrich Wilhelm Roller i jego Illenau (1831)	65
III.8. William Alexander Francis Browne i jego reformy azyli szkockich (1837)	70
III.9. John Conolly: terapia zajęciowa i zasada no-restraint w Hanwell	72
III.10. Maximien Parchappe i azyle w stylu francuskim (1853)	75
III.11. Baron Haussmann i azyle na peryferiach Paryża (od 1860 r.)	82
III.12. Szpital pawilonowy jako remedium na pierwszy kryzys azyli	84
III.13. Kolonia rolna w typie wiejskim Altscherbitz	95
III.14. Wskazówki ogrodników do kształtowania ogrodów szpitalnych	102
IV. IDEA MIASTA-OGRODU ORAZ ODNIESIENIA DO UTOPII URBANISTYCZNYCH EPOKI A KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI DAWNYCH LECZNIC PSYCHIATRYCZNYCH	107
IV.1. Azyl dla obłąkanych jako osobny świat	107
IV.2. Miasto-ogród a zatopiony w zieleni psychiatryczny szpital pawilonowy schyłku XIX i początku XX w.	108
IV. 3. Podobieństwa planów założeń szpitalnych do utopijnych projektów miast idealnych	127

V. ELEMENTY KOMPONOWANEGO KRAJOBRAZU SZPITALA PSYCHIATRYCZNEGO KOŃCA XIX I POCZĄTKU XX W.	133
V.1. Kluczowa rola właściwego usytuowania	134
V.2. Krajobraz azylu a model angielskiego rezydencjonalnego parku krajobrazowego	137
V.3. Ogrody przypawilonowe — od airing courts i spacerniaków do ogrodów przypawilonowych	146
V.4. Granica azylu — ogrodzenie i brama	164
V.5. Aleje	169
V.6. Reprezentacyjny podjazd oraz partery dywanowe i rabaty	175
V.7. Fontanny i zbiorniki wodne	181
V.8. Ogrody użytkowe (sady, pola uprawne), folwarki	187
V.9. Sacrum w komponowanej przestrzeni zakładów	198
V.9.1. Choroby duszy — duchowość a terapia — perspektywa historyczna	198
V.9.2. Lokalizacja obiektów sakralnych w zależności od typu planu, organizacji przestrzennej i architektury szpitala psychiatrycznego	202
V.9.3. Miejsce sacrum w kompozycji przestrzennej i ogrodowej zakładów	220
V.9.4. Cmentarze	221
VI. WYMIAR TERAPEUTYCZNY HISTORYCZNEGO KRAJOBRAZU ZESPOŁÓW SZPITALI PSYCHIATRYCZNYCH NA TLE NAJNOWSZYCH BADAŃ	231
VI.1. Lokalizacja	232
VI.2. Dostęp do ogrodu i dalekie widoki	234
VI.3. Odpoczynek i kontemplacja w ogrodzie — <i>airing court</i>	236
VI.4. Ruch na świeżym powietrzu	242
VI.5. Praca w ogrodzie i na roli	244
VII. PODSUMOWANIE - KRAJOBRAZ HISTORYCZNEGO SZPITALA PSYCHIATRYCZNEGO W CZERWIE, DZIŚ I JUTRO	251
VII.1. Ugruntowany model krajobrazu i jego współczesne przemiany	251
VII.2. Możliwości współczesnego wykorzystania	254
LITERATURA	259
CYTATY W BRZMIENIU ORYGINALNYM	281
SPIS ILUSTRACJI	299
INDEKS NAZWISK	307
INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH	311
STRESZCZENIA	317
Streszczenie	317
Summary	320
Zusammenfassung	322